Ioan Slavici

O viață pierdută

Ioan Slavici

Editura Bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

II

Nu era departe casa bătrânului… Numai aci, în apropierea oborului, două azvârlite de la Calea Moșilor, în dreapta. O curte mare, în mijlocul ei casa, înaintea casei, până la uliță, rămășițele unei grădini, în dreapta un grăjduleț… toate atât de singuratece încât parcă sunt rupte din mijlocul unui pustiu.

Bătrânul intră pe poarta ruginită în țâțâni, mână în dosul grajdului, apoi se coborî din căruță, dezhămă cârlanul și îi dete drumul.

Cârlanul se opri, nechezând printre dinți, la ușa grajdului.

- Stăi, prietene! grăi bătrânul mergând cu hamurile în urma lui. Toate se fac cu vremea.

În grajd mai era un cal, loc pentru alți doi și un flăcău, care se trezi din somn când intră bătrânul.

- Bună seara, Costane! grăi el trăgănând vorbele. Ai avut noroc la ziuă?

- Dă Dumnezeu, moș Măriene! și mai bine, și mai rău, grăi flăcăul, grăbind să ia hamurile de la bătrânul.

Moș Marian suci din umăr, apoi luă însuși hamurile și le ridică spre a le pune în cuiul de lemn din dreapta ușii. Găsind însă alte hamuri la acel loc, se întoarse spre Costan și îl privi gânditor.

- Iarăși ți-ai pus hamurile în cuiul meu, grăi el cu bunăvoință. N-ai să te faci om cu casă, Costane! Cine nu are obiceiuri, acela umblă pe căi nehotărâte.

- Apoi de! răspunse flăcăul, grăbind să-și mute hamurile în cellalt cui. Iar am uitat. Îmi venea mai la îndemână.

- Cred și eu - zise bătrânul - dar nu pe îndemână e lumea făcută. Mâna, Costane, mâna să ți-o dai după lucruri, căci ele nu ni se pun la îndemână.

Costan ar fi dorit să-i dea ajutor bătrânului purtând grijă de cârlan. Dar de mult îi spusese că nu îi priiește cârlanului altă mână decât a stăpânului. În vreme dar ce moș Mărian își vedea de cal, flăcăul sta neastâmpărat în apropierea lui. Și aceasta seară de seară îl supăra mult și tot mai mult. Din voia lui moș Mărian se adăpostea cu calul său în acest grajd, și pentru aceasta ar fi dorit ca el să-i primească slujba. De câte ori își întinde însă mâna să facă vrun lucru, bătrânul îi mulțumește cu vorbe blânde, dar hotărâte, încât nu mai cutează să miște vrun pai din loc, ci rămâne stând ca pe spini.

Astă-seară moș Mărian era mai tăcut decât de obicei. Făcându-și treaba, numai din când în când rupturea câte o vorbă îndreptată către cârlan și mai arareori către Costan. Costan mereu se întreba ce va fi trebuind să gândească moșneagul pentru ca să-i vie a grăi asemenea cuvinte.

- Moș Măriane! zise el când văzu că bătrânul e gata să iasă.

- Ce-i, Costane? Îl întrebă moșneagul, oprindu-se înaintea lui.

Flăcăul stete câtva timp căutând cuvintele cu care să zică ce avea de gând.

- Voiam să-ți spui - grăi el în urmă cam îndărătnic - că nu mai am să mă întorc aici.

- Nu mai ai să ce întorci? Pentru ce?

Costan rămase turburat. Îi era greu să spuie ce nu-i venea de la inimă.

- Moș Măriane! grăi el în sfârșit. Pentru ce nu-mi lași mie grija cârlanului?

Moșneagul se apropie de flăcău și-i puse amândouă mânile pe umeri.

- Ei! ce să-ți zic, nepoate?! grăi el așezat. Am și eu obiceiurile mele. Patruzeci și unu de ani de când înaintez pe această cărare: vrei tu să mă abați de la ea? Sărman de capul meu cărunt! Ce să fie de el, dacă nu i-ar mai rămânea nici grija cârlanului?!… Uite, vezi, urmă el arătând la scara

de dinaintea cailor, aici e loc pentru patru cai: n-ar fi păcat ca unul singur să rămâie! Șezi frumos aici. Am cunoscut pe tatăl tău. Împreună am venit din Ardeal. Prieteni am fost… Glasul bătrânului începu să tremure. El s-a întors la sărăcia lui; eu am rămas ca să-mi fac grajdul ăsta și casa aceea; zi pe zi am muncit; părăluță am pus lângă părăluță; și acum uite! urlă vânturile în casă, și dacă n-ai fi tu cu calul tău, cârlanul ar pierde pofta de mâncare. Rămâi aici, de dragul bătrâneților mele. Și după ce îți vei fi adunat parale, întoarce-te acasă, căci astă lume de aici nu e de seama noastră.

Moș Mărian ieși din grajd și plecă cu pași domoli spre casă.

I

Crivățul șuieră și vâjie izbind în toate părțile stropii sloiți. Pereții caselor, geamurile ferestrilor, scoarța copacilor, grădelele de prin prejurul grădinii, toate deopotrivă sunt învăluite cu o lucie coajă de sloi. În grădina bisericii, pe piața de dinaintea ei, pe ulițile ce se varsă din toate părțile, oamenii, unii pe jos, alții cu trăsura, grăbesc la adăpostul călduros.

Înspre seară, stropii încep a cădea mai îndesat și crivățul mai în dragă voie își zburdă. Căruțașii, unul după altul, ies din birtul așezat în dosul grădinii, unde s-au adăpostit, se pun în căruțe, apucă frânele și fiecare pleacă acasă.

În sfârșit, rămâne o singură căruță și un singur căruțaș: moș Marian.

Sunt vro două ceasuri de când s-a întors de la cel din urmă mușteriu. De atunci stă la spatele căruții. S-a gândit o dată să intre și el în birt, dar nu bea, și fără nici o treabă nu-i venea să intre. Sucmanul, căciula, părul neted și mustața groasă îi sunt pline de sloi; el stă însă răzemat de leuca de dinapoi a căruței, liniștit, nepăsător și senin la față. Parcă lumea i-ar prii tocmai precum este.

De când s-au aprins felinarele, mereu privește cum vântul se joacă cu razele de lumină, cum el apucă flacăra veselă și mlădioasă, dându-și trudă să o scoată din rădăcină. Acum se stânge, încât abia mai rămâne sămânță de lumină… acum se ridică mai lătăreață și mai îndărătnică. Moș Mărian privește, îi ies lacrămile din ochi, i se sloiesc pe gene… De mult s-a-ntunecat și el mereu privește, ca și când ar voi să-și tălmăcească taina vieții din jocul acelei flăcări.

În sfârșit, se mișcă. Un zâmbet liniștit îi trece peste față.

„Ei! zice el, bate vântul… bate vântul, dar tot nu se stânge! ”

În vremea aceasta cârlanul tremura cu urechile dăbălate sub cerga fluturată de vânt. Sâmțind mișcarea stăpânului său, își ridică capul și privi înapoi.

„Biet de tine! grăi bătrânul, nici tu n-ai fost făcut în ceas bun. ”

Grăind aceste, el se apropie de cal, îl țuțură de urechi, luă cerga și-o aruncă în căruță, apoi se urcă și plecă acasă.

III

Era mare casa lui Moș Mărian. El urcă cinci trepte și păși într-un cerdac așezat pe șase stâlpi ciopliți cu multă măiestrie, după obiceiul vechi. Înainte era o tindă largă cu două uși în dreapta, alte două în stânga și una în fund. Tinda era întunecoasă, iară din odăi nu se auzea nici o mișcare. În dreapta era însă un foișor, și în fundul lui o altă ușă. Prin gaura cheii de la aceasta se furișa o rază de lumină până la moșneag.

El înaintă pe calea razei.

Dincolo de ușă era o odaie mare cu trei ferestri, două în fund și una la dreapta. Mobilamen tul odăii era curat, bine ales și așezat cu îngrijire. Podelele casei, covorul de subt masă, perdelele ferestrelor, rățelele cu care erau acoperite scaunele și divanul din fund, toate erau ca și când numai acum ar fi fost scoase din cutie.

La peretele din stânga mai era însă un pat acoperit cu un covor țărănesc și lângă el o mare ladă împodobită cu flori tăiate în lemn. Aceste se împrotiveau cu împrejurimea lor.

Sevasta, fiica bătrânului, ședea la o mescioară de dinaintea ferestrii de la dreapta. Masa era plină de lână, de flori făcute de mână și înșirate pe subțirele fire de sârmă. Acum ea își dedea trudă să întrame un porumbel, căruia nu-i lipsesc decât aripile.

Pe fereastră e o cărticică, deschisă, așezată cu scoarțele în sus.

Razele ieșite din lampă aruncă asupra Sevastei o lumină îndoielnică, în care fața ei plină și mânile harnice par a fi săpate din o piatră cenușie. În această lumină, fața ei pare mai palidă și vinele vineții mai dinadins străbat prin pelița de pe dosul mânilor ei. Urmându-și lucrul, ea mereu își mușcă

buzele subțiri și bine croite; din când în când, ochii ei mari și învăpăiați se ridică obosiți asupra ferestrii din față și iarăși cad asupra lucrului. În sfârșit, ea aude pașii bătrânului, lasă lucrul din mână și-și pune amândouă palmele pe față, ca voind să astâmpere ferbințeala obrajilor.

Când apoi a luat mânile de pe obraji, urmele degetelor îi rămân pe față ca niște vrâste vineții.

- Bună seara, Sevastă! grăiește bătrânul alene, mergând spre patul său, pe care-și aruncă căciula plină de sloi.

- Bună seara, taică! răspunse fiică-sa, fără măcar să ridice capul.

- Lucrezi, lucrezi! bine faci!… Așa e lumea…

Zicând aceste, moș Mărian se opri înaintea sobei pline de jăratec, își apucă amândouă pulpanele sucmanului și începu să se scuture de sloi.

Sevasta sări speriată de la masă.

- Vai de Doamne, taică! strigă ea grăbind spre el, dară umpli toată casa…

Bătrânul privi îndelung în fața fiicei sale.

- Așa-i! zise el. Eram să mă așez și mă vedeam plin de sloi… Asta trebuia să o fi făcut înainte de a fi intrat, și acum mă duc s-o fac afară.

El își luă căciula în cap, și iarăși ieși.

Rămâind singură, Sevasta încă o dată își apăsă palmele pe obraji, apoi se așează iarăși la masă.

- Așa, vezi, grăi bătrânul întorcându-se. De mâncat ai ceva?

- Îți voi face o mămăligă, răspunse Sevasta, strângând lucrul.

- Dar un pahar de rachiu ai tu?

- M-oi duce să-ți aduc, taică.

- Nu! zise bătrânul. Credeam că mai ai tu.

- Dar de unde să am eu, tată?! grăi Sevasta turburată.

- Credeam că vei fi având… Credeam eu… așa… vorbeam și eu… Dar lasă, că voi trimite pe Costan… El merge bucuros… Așa, la casa mea, câte un păhărel dimineața și câte unul seara, e bun

și îmi prieste… Tu fă mămăliguță, iară eu mă duc
să trimit pe Costan.

IV

Costan a fost rămas rezâmat de uşchiorul uşii, stând perdut în privirea ferestrii de la casă şi aşteptând să vadă cel puţin umbra Sevastei. Singur nu ştia de ce, dar l-a fost apucat o înduioşare nenţeleasă, încât i se ura de singurătatea în care era. Parcă mereu străbătea până la dânsul urletul vântului, de care vorbise bătrânul.

Când văzu pe bătrânul coborând scările şi luându-şi calea spre grajd, el tresări. Ca şi când acest bătrân nu ar mai fi fost un om vieţuitor, ci un fel de nălucă, de care nu se poate scăpa.

- Bine că te găsesc, Costane, bine că nu te-ai culcat încă, grăi bătrânul apropiindu-se de dânsul. Am să te rog un lucru, dar să mi-l faci întocmai.

- Da! numaidecât! zise Costan puindu-se gata de plecare.

- Să te duci să-mi cumperi rachiu, urmă bătrânul, dându-i o garafă mare şi câţiva bani. Dar uite, să-mi cumperi de unde a cumpărat fiica mea astăzi, ori ieri, ori alaltăieri. Te du şi întreabă prin apropiere, şi nu cumpăra decât de acolo de unde a cumpărat ea, căci e bun rachiul… Apoi să spui, - auzi! să nu uiţi! - să spui că e pentru mine, şi să spui că eu nu pot dormi dacă nu beau în toată sara rachiu bun, tocmai din acela pe care mi-l aduce fiică-mea, o jumătate de oca, o litră… Aşa! să spui întocmai. Dar asta să o spui, căci altfel poate că-ţi vor da ceva amestecătură.

- Da! Moş Mariane! o să spun! grăi Costan, uimit de stăruinţa bătrânului, apoi se duse unde era trimis.

Bătrânul se întoarse încet în casă.

Sevasta s-a fost dus să facă mămăligă.

Intrând, moş Mărian se opri în mijlocul odăii şi rămase câtăva vreme stând cu mânile puse în

șolduri și cu privirea ațintită la pământ, apoi, fără a mișca capul, el își ridică ochii și privi împregiurul său. Picioarele parcă-i tremurau, buza i se mișca încet și în față i se oglindea o durere adâncă și lină.

Peste câtăva vreme el suspină clătinând din cap și merse la patul din dreapta, începând să pipăiască pernile.

Nu era nimic.

El îngenuchiă și căută la picioarele patului, apoi se ridică țiind în mână o garafă rotundă, în care mai era ca de trei degete rachiu gălbiu.

În vreme ce el ținea garafa în mână, rămânând cu privirea asupra ei, durerea oglindită în fața lui din clipă în clipă mai mult înceta a fi lină.

În fine, el așeză garafa pe meșcioară, o privi puțină vreme îngrozit, apoi bătu încet în palme și rămase încremenit. Ochii lui se umeziră și în fiecare geană căruntă se ivi câte un strop limpede.

Dar câte un singur strop. În acesta unul s-a vărsat puterea durerii. Liniștit ca și mai nainte, bătrânul apucă garafa, sfiicios și smerit, ca pe un lucru sfânt, și o puse de unde a fost luat-o.

„În sfârșit, și ea trebuie să trăiască! grăi el mângâiat. E chip și chip de a vieți: e unul și acesta. ”

V

Când Sevasta intră aducând în o mână mămăliga aburitoare, în cealaltă un ghiobuleț de brânză sărată, iar subțioară garafa cu un păhărel, găsi pe tatăl său puindu-și banii în lada del lângă pat.

Ea așeză mămăliga și brânza pe un scaun din apropiere, scoase din săltarul mescioarei o măsăriță curată și o întinse pe masă, apoi puse bucatele. În vremea aceasta, privirea ei scăpăta din când în când peste lucrurile ce îi erau în mână și trecea ca furișată peste fața bătrânului.

- Taică, - grăi ea în cele din urmă, cu jumătate de gură - să-mi dai câțiva bani.

- Bani să-ți dau, îi zise bătrânul fără de a ridica privirea. Și câți bani?

- Vro patru, cinci! răspunse ea, apropiindu-se cu sfială de dânsul.

- Patru-cinci bani! Adecă jumătate de franc?

- Da! Aș voi să-mi cumpăr cărbuni. Am, mâne, să calc.

- Să-ți cumperi cărbuni… zise bătrânul, trăgănind vorbele… Cărbuni pentru călcat.

El închise lada, o încuie, își puse cheia în șerpar, apoi se ridică.

- Uite, grăi el apropiindu-se de dânsa - Îți dau un franc.

Dându-i banul, el o privi aspru în față.

- Cumpără cărbuni de cei buni, iară nu orișice amestecătură, îi zise el apăsând asupra vorbelor, apoi se puse cu un zâmbet de amărăciune la masă.

Sevasta se așeză pe un scaun din dosul lui și rămase privind în tăcere.

Moș Mărian luă păhărelul, umplu și deșertă, apoi iarăși umplu, așezând păhărelul plin la o parte. După ce îmbucă de câteva ori, iarăși puse păhărelul plin la o parte. Astfel, fără de a grăi ceva,

urmă să mănânce și să deșerte păhărele până la al cincilea.

Sevasta îl privea neliniștită. La fieștecare păhărel, trăsăturile feței i se întindeau, sânul i se mișca undoiat și ochii i se întunecau.

- Sevastă! grăi bătrânul în sfârșit.

- Ce-i, tată? Îl întrebă ea tresărind.

- Mâne dimineață ai tu ceva să-mi dai? Ceva din cele ce ai făcut?

- Niște flori și o tavă…

- Prea bine. Am să le duc. Și ce preț am să cer?

- Nici unul, tată. Ea știe cum se plătesc.

- Bine, Sevastă! grăi bătrânul, și iarăși întinse mâna să ia păhărelul. Dar de astă dată mâna începu să-i tremure și el împinse păhărelul de la sine, încât rachiul se vărsă pe masă. Ia-l d-aici! zise el înscârbit. Mi-e greață! Du și garafa! E prost rachiu.

Sevasta se înroși ca bujorul și se grăbi spre masă.

- Ai băut mult - zise ea - mai mult decât de obicei.

- Nu! răspunse bătrânul. E rău rachiul, e o amestecătură. E un fel de rachiu cu care se lecuiesc caii bolnavi.

După aceste, el urmă cu cina sa, fără a mai grăi vrun cuvânt.

Sevasta luă garafa și păhărelul, le puse la o parte, apoi iarăși se așeză la locul de mai nainte.

Tăcerea aceasta, liniștea cu care tatăl ei își gusta bucatele, toată purtarea lui din astă-seară îi turburau sufletul și o umpleau de o îngrijare despre care nu-și putea da seamă. Cuvintele lui mereu îi răsunau în urechi și mereu vedea oglindirea înscârbirii în fața lui. Cugetările se urmau însă alene în sufletul ei; tot ce se petrecea într-însa i se punea aminte într-un amestec nehotărât, ca și când lumea, ea însăși, cuvintele bătrânului și chiar cugetările ei i s-ar ivi străbătând prin o ceață deasă.

Ea își ridică mâna dreaptă și o ținu îndelungat pe frunte. Stâmpărându-și astfel fruntea, cugetările

parcă se așezau rânduri-rânduri în capul ei. Peste față i se răspândi o înduioșare, o mâhnire, care-i schimbă toată firea. Privirea îi căzu greu asupra bătrânului și rămase așezată asupra pletelor lui cărunte… El mânca încet.

- Dinadins! Își zise ea cu un îndelungat suspin.

Bătrânul se mișcă puțin în auzul acestui suspin; urmă însă ca până acum.

Sevasta făcu o mișcare de îngrozire, apoi se ridică încet, se apropie de tatăl său și îi puse mâna pe umăr.

- Tată! șopti ea.

Moș Mărian se ridică de la masă și se îndreptă spre ea.

Acum ei își stau în față.

Un bătrân înalt, peptos, greunatic, teafăr, cu mustața lungă și groasă, și o femeie tânără, ridicată, lată în piept, subțire la trup și cu obrajii rotunzi și plini: amândoi își stau față în față, cu fețele aprinse și cu ochii căutând tainele sufletului în ochi.

Îndelung au stat astfel și îndeplin s-au înțeles unul pe altul. Dar acest bătrân nu mai era căruțașul ce sta nepăsător și senin la față în mijlocul crivățului: era părintele care într-o singură clipă vede și jălește o întreagă viață, jălește comoara risipită a vieții sale. El apucă mâna fiicei sale.

- Știu, înțeleg, grăi el așezat. Știu și înțeleg. Înțeleg, Sevastă!… Sunt lucruri pe care le știi și le-ai auzit de atâtea ori; totuși, le mai spun. Nu eram copil, nu eram băiat, nu eram flăcău când am venit în astă țară! om făcut eram. Și n-am venit ca să nu mă mai întorc. Parcă tot mă chema ceva, un glas, o taină așezată în cugetul meu; și nu era toamnă în care să nu zic că mă voi întoarce la iarnă, nu iarnă în care să nu jur că mă voi întoarce la primăvară.

Și nu m-am întors, Sevastă! Iată, vezi! părul meu cărunt și șaptezeci și trei de ani pe capul meu, și nu m-am întors, pentru că omul nu face nimic, nimic, Sevasto! nu face: toate se petrec printr-

însul.

Am avut doi cai și o căruță. Și când încărcăm povara mușteriilor, și când primeam banii, și când îi puneam în șerpar, și când gândeam că îi am, nu știu cum, mă apuca un fel de dezmierdare, încât mereu trebuia să doresc tot așa și iar așa. Am avut apoi cincizeci de galbeni și am fost mulțumit. Voiam să mă întorc. Dar am avut cincizeci și unu și nu mă mai puteam întoarce, fiindcă trebuia să râvnesc la o sută.

Și în șase ani am avut patru sute de galbeni, patru sute și șasezeci. Nu mai eram flăcău, Sevasto, eram om făcut, de treizeci și atâția de ani. Și m-am fost hotărât să mă întorc, să-mi cumpăr o bucățică de pământ și să urmez traiul în care am crescut. Nu mă despărțea decât un timp de câteva zile de țara mea, de munții în care am petrecut copilăria și tinerețele mele, departe de care nu mai puteam trăi mulțumit și pe care îi vedeam mereu în vis… Și nu m-am întors, Sevastă!

Ochii moșneagului apucară a străluci și în fața lui se ivi focul tinerețelor.

Mumă-ta era întocmai ca și tine, înaltă, mlădioasă, de neam din satul meu, dar tu ești de douăzeci și nouă de ani, iară dânsa nu era decât de douăzeci și unu, o copilă veselă, vorbăreață și zburdalnică, precum tu erai odinioară. „Mariane! Îmi zise tatăl ei când o lăsa în București, poartă grije de acest copil, fii-i tu în lumea străină părinte în locul meu, căci tinerețele sunt nechibzuite și au nevoie de povață și de un braț ocrotitor. ” Iară eu în zile de dumineci și de sărbători îmbrăcam cămașa albă, pieptarul strâmt, încingeam șerparul împodobit cu flori de fir și mă duceam la ea să o duc la horă, ca în vreme ce eu stau de vorbă la o pipă de tutun, ea să-și petreacă și să se bucure de tinerețe. Astfel, din duminecă în duminecă, din zi de sărbătoare în zi de sărbătoare, trei ani mereu tot astfel. Și când i-am spus apoi că mă întorc, ea nu mi-a zis să rămân, dar a început să plângă, jălindu-

se de singurătate. Iară eu, fără d-a mă fi hotărât să rămân, nu m-am întors. M-au fost apucat niște cugetări de care îmi era rușine, Sevastă, pentru că eu eram om făcut, și ea, o copilă. Dar în zadar omul caută a se împrotivi cu poruncile firii. Într-o seară, Anicuța, mumă-ta veni la mine. Era întâia zi în care ea a venit la mine și nu eu m-am dus la dânsa. Nu știam ce să-i fac, unde s-o pun, unde s-o așez. „Nene Măriane!

Îmi zise ea, am venit să te rog, că dacă te duci, ia-mă și pe mine. ”

Bătrânul își puse mânile în cap și ridică privirea spre cer.

Doamne! strigă el cu glas limpede! Frumoase erau acele zile! Negrăite sunt podoabele vieții și nevrednic e omul care se tânguiește de suferințele lumii. Te înțeleg, Sevastă! urmă el apucând amândouă mânile fiicei sale. Și eu am fost aruncat în focul care te scrumuie pe tine, și nebun aș fi fost să-mi stăpânesc dorințele, căci o dată numai trăiește omul, și păcătos e acela care, din această viață, nu culege tot ce îi cade îndemână. L-ai iubit, pentru că tu erai făcută să-l iubești și el era făcut ca să fie iubit de tine. Și îl iubești, pentru că tot el este, însuși el, care a umplut revărsatul vieții tale de strălucire. Drag, iubit copil al meu!… Eu sunt un bătrân uitat de moarte, și eu, vezi! eu îl iubesc; jălesc viața mea, viața ta, viața lui, și îl iubesc fără ca să mă întreb pentru ce.

Ochii Sevastiei se umplură de lăcrămi. Vreme îndelungată ea rămase zguduită de durere, acoperindu-și fața cu mânile.

- Ce frumos era croită viața părinților mei! grăi ea. Și eu trebuia să mă nasc, să rămân în viață, să cresc, să mă ivesc în lume, ca să surp zidirea așezată cu atâta îngrijire. Ah! blestemat să fie ceasul în care m-am născut; blestemat să fie ceasul în care ochiul meu întâia oară s-a întâlnit cu al lui.

- Nu grăi asemenea cuvinte! Îi zise bătrânul. Eu și mumă-ta am binecuvântat, și astăzi eu singur

binecuvântez ceasul în care ochii mei întâia oară te-au văzut pe tine. Tu ai fost, Sevastă, izvorul bucuriilor noastre, temelia pe care ne așezam viața, și astăzi, în nenorocirea ta, tu ești mângâierea bătrâneților mele. Dar de unde să știi tu ce va să zică un copil, a-l vedea crescând, a-l vedea pus în lume! ? Tu nu le știi aceste! Astăzi, când am venit acasă și am intrat plin de sloi în această odaie curată, și m-am oprit colo înaintea sobei, și m-am scuturat, și am umplut împrejur de sloi, și tu ai sărit la mine, când te-am văzut sărind, știi tu ce am sâmțit eu atunci! ?

El nu mai putu vorbi!… Încet, se apropie de fiică-sa, și îi apucă capul cu amândouă mânile și o sărută pe frunte - o lungă sărutare.

- Dragul meu copil! Draga mea Sevastă… Nenorocita mea copilă!

Glasul lui tremura, cuvintele i se ruptureau pe buze. Precum îi ținea capul, el îl depărtă și privi îndelung și dus la fața ei. Ochii lui înveseliți erau plini de lacrămi, buzele lui se mișcau în neastâmpărul bucuriei și obrajii îi ardeau.

Sevasta plângea viforos. Deodată ea se aruncă la peptul lui, apucă pletele cărunte și începu să le sărute cu înfocare.

- Taică! Taică! Pentru ce a trebuit, pentru ce să fie așa! strigă ea, apoi se încleștă cu amândouă brațele de grumajii tătâne-său și rămase plângând pe peptul lui. Bătrânul îi sărută ochii, îi sărută creștetul, apoi rămase strângând-o în brațe.

- O! iartă-mă, copila mea, uită ceea ce în nepriceperea mea am greșit [față] de tine. Dar nu te îndoi că eu și mumă-ta, pentru că mult te-am iubit, am crezut că-ți vom croi calea care mai lesne te duce la fericire, când am jertfit rodul ostenelelor noastre pentru a-ți pregăti nenorocirea. Bieți oameni fără de pricepere ce eram, credeam că te vom face a te bucura mai mult de viață, și te-am scos din lumea în care ai fost născută, te-am făcut străină în casa părinților tăi, am făcut din tine o

ființă care nu-și mai găsește semenii. Cerul ne-a pedepsit pentru dorințele noastre necumpătate. Tu erai îmbrăcată în haine scumpe și frumoase, iară noi purtam vestmântul stării noastre; tu vorbeai în cuvinte alese și învățate din cărți, iară noi grăiam în felul oamenilor neînvățați: nu ne mai erai fiică, ci stăpână, și noi nu mai eram părinții tăi, ci slugile tale. Îți era greu să vii acasă, îți era greu să spui prietenelor tale că noi îți suntem părinți…

- Lasă, tată! Îl întrerupse cu un glas rugător… Nu vorbi de aceste!

- Nu vorbesc! Îi zise el, nu vorbesc, dar mereu port sarcina acestor cugetări și, știi tu, Sevastă, că mă sâmt mai mângâiat când văd că eu sunt vinovat de greșelile tale și mă împac cu lucrurile când văd cum ele au urmat spre a fi cum sunt… Ascultă-mă pe mine, Sevastă. Eu nu am învățat mult, dar mult am văzut și mult am cugetat în îndelungata mea viață: omul nu e fericit decât atunci când se uită pe sine.

- Așa-i, tată! grăi Sevasta cu fața înseninată. Dacă în lume ori în noi înșine e ceva care ne face să ne depărtăm cugetările de noi, atunci parcă nu mai purtăm sarcina vieții. Dar când tocmai cugetările, care astfel ne depărtează…

- Când tu erai copilă - o întrerupse bătrânul - și eu gândeam mereu la tine…

- Dar și acum gândești, tată, îi zise ea mâhnită.

- Da! gândesc - răspunse el - și nu știu ce ar fi de mine dacă nu ai fi tu. Chiar de când ești nenorocită, viața parcă-mi este mai scumpă și mai plină de farmec. Astăzi, când am venit acasă, sufletul îmi era greu de cugetări, dar tu știi că eu nu pot vorbi; mereu mă tem că-ți voi răni sufletul prin cugetările mele. Uite! urmă el dezmerdându-i obrajii, cât de moale e pelea feței tale, ce frumoase sunt sprâncenele, buzele și ochii tăi, uite, mari, acoperiți cu genele dese, și părul tău, uite, ce frumos, ce bogat, ce moale este; și astăzi, când am intrat în casă, tu nu ai privit la mine. Știam pentru

ce! Știam și mă durea inima. Apoi, când am privit în fața ta, am văzut că împrejurimea nasului și obrajii îți sunt plini de o roșeață vineție, și când le-am văzut aceste, îmi era ca și când cineva și-ar fi încleștat mâna în inima mea, dar nu puteam grăi. Am gândit la frumusețea ta și am gândit la ochii lumii.

- Iartă-mă, taică! strigă Sevasta apucându-i mâna cu amândouă mânile. Mi-e scârbă de mine însămi, dar n-am ce face!

- Da! n-ai ce face! E că n-ai ce face! Îi zise bătrânul mâhnit.

- Singură nu știu cum am intrat în acest foc - urmă ea -

- Însă atunci sufletul mi se întunecă și nu mai gândesc nimic, stau amorțită, sunt adeseori chiar veselă… Credeam însă că tu nu știi…

- Eu pot ști, draga mea, numai lumea să nu știe. Când întâia oară am sâmțit, ții tu minte, nu ți-am grăit nimic, dar te-am rugat sâ nu ieși din casă, am rugat pe oamenii care locuiau aici să se mute, pentru ca să nu te poată vedea, și acum de atâția ani această casă rămâne deșartă. Știu, Sevastă, că n-ai ce face, dar aibi îndurare de bătrânețele mele și-ți ascunde păcatul dinaintea lumii, aibi îndurare, Sevastă, și nu-ți risipi frumusețea, căci ea este hrana vederii mele.

- Taică! strigă ea, niciodată nu o să mai beau! Să mi se usuce buzele dacă ele vor mai atinge băutura!

- Nu grăi asemenea cuvinte, îi zise bătrânul cumpătat. Îți mai aduci aminte că sunt de șaptezeci și trei de ani și nu m-am întors acasă. Eram însurat, te aveam pe tine în fașe și parcă un glas tainic mereu îmi spunea să mă întorc; nicicând dorul de țară nu m-a fost apucat ca și în acea vreme. Trei zile nu am ieșit însă cu căruța în uliță și mă sâmțeam bolnav.

Mă deprinsesem cu această viață și nu mă mai puteam lepăda de ea. Îmi era peste putință de a

gândi că nu voi mai vedea lumea strecurându-se pe dinaintea mea, că nu voi mai încărca povara oamenilor, că nu voi mai avea eu cei mai frumoși căișori, cea mai teafără și mai curată căruță, peste putință de a gândi că nu voi mai fi căruțaș. Și mi-am cumpărat această casă, care nu se mai potrivea cu căruța, și te aveam pe tine, pentru care căruța mea era o necurmată supărare, și te-am făcut nenorocită cu căruța mea, dar nu m-am despărțit de ea. Nu zice tu că te vei despărți de o deprindere mai plăcută decât toate deprinderile omenești.

- Mă voi despărți, tată! grăi Sevasta hotărât. Gândul că voi îndulci bătrânețele tale îmi va da tărie și mă va face să uit greutățile vieții mele.

O! Doamne! Tată! urmă ea, sărutându-i mâna, pentru ce nu mi-ai vorbit de mult ca astăzi. Atât mă sâmt de mângâiată! Vorbele tale mi-au luminat sufletul. Nu știu cum, parcă mă sâmt norocită de nenorocirea mea. Ori nu va fi un orb, un schilod, un om care să-și fi pierdut nădejdea în această viață, un nenorocit ca mine? Da! taică, eu voi găsi un asemenea om și voi fi fericită putând să-i îndulcesc zilele… Voi căuta un copil lepădat și-l voi crește, mă voi jertfi, tată, pentru cei mai nenorociți decât mine.

- Dumnezeu să te poarte în căile tale! grăi bătrânul. Fă cum știi tu și cum te poartă gândul. Dar nu mai bea acest rachiu prost, Sevastă! Chiar dacă te-ai otrăvi, nu lua otravă proastă, ci caută pe cea mai bună dintre toate, care să te omoare adormindu-te în visuri plăcute. Nu mai cumpăra tu însuți băutura: lasă, că-ți voi cumpăra-o eu.

- Nu, tată! niciodată! șopti ea, apoi se lăsă alinată pe scaun. Mai bine mor!

- Moartea vine la vremea ei, fiica mea, îi zise bătrânul. În viață n-avem nevoie să gândim la ea; traiul ne dă destul de lucru!

VI

Când, a doua zi, moș Mărian ieși d-acasă, cerul era senin, soarele tomnatec se ridica din dosul caselor, iară copacii încărcați de sloi străluceau în zarea dimineții.

Înseninată, lumea cu atât mai mult înveselea pe bătrânul al cărui suflet s-a fost ușurat prin cele ce se petrecuseră în seara trecută și, ieșind, el și-a petrecut ziua după obiceiul său, privind lumea trecătoare, căutând să destăinuiască viața din fețele trecătorilor, încărcând și descărcând povara oamenilor. Seara, întorcându-se acasă, curtea, casa și grajdul îi păreau mai puțin părăsite, iar fiică-sa mai veselă și mai plină de viață.

Garafa cu rachiul, pe care l-a cumpărat de dimineață, stătea unde a fost pus-o cu mâna sa, plină precum a fost lăsat-o. Când ochii lui o zăriră, îl trecură fiorii, fără ca să-și poată da seamă pentru ce. Nu putea însă vorbi decât despre lucruri depărtate de fiică-sa.

Dar mereu era silit să privească la garafă. Oricât de mult era mâhnit de slăbiciunea fiicei sale, își închipuia lupta sufletească prin care va trebui să treacă spre a se lepăda de un învăț cu care trupul omului atât de lesne se deprinde și pentru aceea ar fi dorit și n-ar fi dorit… El se temea că numai în zadar se va munci.

Seara și ziua următoare bătrânul mereu era muncit de asemenea cugetări. În zadar își da trudă să le alunge; el, care era deprins a gândi la fiică-sa, acum cu atât mai mult trebuia să se chibzuiască de soarta ei.

Sara, fața Sevastei era suptă, ochii îi erau căzuți în cap, înconjurați de verigi vineții și plini de o văpaie galeșă, iară obrajii îi erau aproape verzui. Din când în când, ea părea tremurândă ca de

friguri și o tulbure roșață se arăta trecător în fața ei.

Moș Mărian tresări când o văzu.

— Sevastă! Îi grăi el îngrijat, tu ești tristă și prăpădită. Nu ți-e bine.

— Sunt bine - răspunse ea, silindu-se a zâmbi - dar astă-noapte nu am putut dormi.

— E rău, fiica mea, asta e cea mai grozavă boală, îi răspunse bătrânul.

Oricât de mult ar fi dorit însă, el nu mai putea vorbi despre aceasta. Îi era destul să privească în ochii fiicei sale, spre a se încredința că vorbele lui o vor supăra. Și totuși, de câte ori vedea garafa plină, buzele i se mișcau, gata de a rosti cuvinte înțelepte.

El se așeză pe patul său și rămase tăcut.

Sevasta, după câtăva vreme, se apropie, se așeză lângă el, puse capul pe umărul lui, îi apucă mâna și o sărută, apoi rămase cu privirea pierdută.

De când nu mai era copilă mică, nu s-a mai alipit astfel de tatăl său, și acum bătrânul tremura dezmerdat de această alipire.

— Tată, - grăi ea așezat - spune-mi, ce ai mai văzut astăzi?

— Ce am văzut, fata mea? Îi răspunse el. Multe am văzut. El se gândi puțin, apoi urmă: E drept, am văzut un lucru pe care trebuia să ți-l spun numaidecât când am intrat în casă. Am văzut pe Casandra cu copilul ei.

— Sărmana Casandră! grăi Sevasta.

— Am vorbit cu ea - urmă bătrânul - și, nu știu dacă am făcut bine, am spus că ai să mergi să o vezi.

- Da, tată, am să merg, dacă dorești tu.

- Nu, dragă, tu dorești. Ai umblat cu ea la școală și ți-a fost prietenă… Și acum tot la școală locuiește, unde tot le mai dă învățătură fetițelor.

- Nici acum nu s-a împăcat cu el? Întrebă Sevasta.

- De aceasta nici vorbă. Bărbatul ei este un om

nenorocit.

Ei tăcură câtva timp.

- Tocmai mă gândeam astăzi - Începu Sevasta - să mă duc și la Anica.

Anica era o prietenă la care Sevasta a fost făcut cunoștință cu Iorgu. Moș Mărian fu dar întrucâtva supărat auzind numele ei.

El însă îi zise:

- Du-te, fata mea, du-te și la ea. Mai ieși în lume.

- Dar știi cum e lumea… urmă Sevasta privind în ochii bătrânului. Dacă eu mă voi duce la ea, caută ca și ea să vie la mine. Uite, grăi ea cu blândețe, arătând la patul tatălui său. Să cumpărăm un alt pat pentru acesta, ori, dacă nu te superi, să-l punem pe acesta în altă odaie, aici alături ea ori în cuhnie. Nu te vei supăra auzindu-mă vorbind astfel. Nu pentru mine, ci pentru dânsele.

- Înțeleg, draga mea, înțeleg… Îi zise bătrânul. Să fie așa! acum! numaidecât.

- Nu, tată! asta se poate și mâne, îi răspunse fiică-sa, deși părea a fi mulțumită de grabnica lui hotărâre.

- Acum! numaidecât! grăi moș Mărian hotărât, stăpânind un suspin. De dragul lumii toate trebuiesc făcute.

Și el urmă a stărui ca să fie mutat în cea mai depărtată parte a casei, în cuhnie.

VII

Era târziu după miezul nopții, și moș Mărian ședea în întunerec pe patul său. Știa prea bine că fiică-sa nu l-a depărtat de la sine numai de dragul lumii; mereu se întreba însă, pentru ce dară? Gânduri peste gânduri se iveau în capul lui, dar nici unul nu rămânea statornic într-însul. Unul însă neîncetat se reivea, și acesta îi zguduia toată firea. Pentru ce l-a depărtat fiică-sa? Întru ce o supăra? Ce va fi făcând ea în lipsa lui? Unul dintre răspunsurile ce era silit a-și da la aceste întrebări vărsa puterile tinerețelor în brațele lui. Îi era teamă ca nu cumva Sevasta, voind a scăpa de o patimă, să ajungă a fi jertfă alteia, cu mult mai rea.

După o muncă sufletească de câteva ceasuri, el se ridică repede și o apucă spre odaia Sevastei.

Era întunerec în odaie.

Bătrânul urcă tiptil scările și tiptil se apropie de ușă, fiind îngrijat ca nu cumva să o supere dacă va fi stând trează.

Era cea mai adâncă liniște… El puse urechea la ușă și nu auzi nimic. Sângele începu să fiarbă în vinele lui… Ascultă mai dinadins și nu auzi răsuflarea ei.

„Ea nu e acasă! ” își zise el cu ochii aprinși și strângându-și vârtos pumnii.

În clipa aceea se auzi un suspin greu, un scaun se clătină și pașii ușori ai Sevastei se auziră pe podelele casei.

Moș Mărian își astupă cu dreapta fața înroșită.

„Slăbiciunea bătrâneților mele! ” zise el mâhnit. În zadar își da însă trudă; el nu se putea depărta de la ușa ei. Sta neclătit și oprindu-și răsuflarea, ca și când ar fi prins rădăcini. Și cum auzea pașii ei, și cum îi auzea suspinele, sufletul i se zguduia ca și când ea ar călca pe peptul lui și suspinele ei ar fi

ale lui. Mereu își mișca mâna, ca să o pună pe descuietoare, dar nu putea și nu putea; el rămânea răzemat de ușchior. Lacrămile i se furișau din când în când din ochi, i se scurgeau peste față, și el nu ridica mâna să le șteargă.

Îndată străbătu o rază de lumină prin gaura cheii. Bătrânul tresări și, fără a se mai gândi, se aplecă puindu-și ochiul ca să vadă.

Sevasta era așezată la masă și părea că citește în cartea care fusese pe fereastră.

„Nu poate dormi - Își zise bătrânul înduioșat - ori nu voiește a-și da hrană odihnei. ”

Peste puțin, ea ridică ochii de pe carte, se răzemă de spetele scaunului, apoi scoase din sân un mic portret, îl privi îndelungat, îl sărută și îl puse încet pe masă, rămâind cu privirea ațintită la el. Peptul i se mișca în valuri grele și ridicate, obrajii îi erau aprinși și tot trupul îi tremura.

Deodată, sări înviforată de pe scaun și începu să alerge prin casă.

Moș Mărian simți sângele răcindu-i-se în vine. În acest moment el nu mai era el însuși, omul blând, cumpătat și îndelung răbdător. În loc însă de a pune mâna pe zăvor ca să intre în casă, se retrase îngrozit și smerit, ca și când ar fi fost izbit în pept de către cineva. „Nu poate, nu mai poate să-și stăpânească setea - Își zise el mâhnit - și eu am făcut-o să intre în focul acesta. ”

După ce scoborâse scările, auzi în dosul său zgomotul ușii și rămase încremenit lângă perete. Fiică-sa, învăluită în o haină apucată în pripă, trecu cu pași repezi pe dinaintea lui. El se mișcă aprins, își pipăi tureacul, apoi șerparul, și, găsindu-și cuțitul în el, îl strânse în pumni și plecă în urma ei. Abia făcu însă câțiva pași, și se opri, stete puțin, apoi iarăși puse cuțitul în șerpar. Sevasta nu mergea spre uliță, precum crezuse, ci spre grajd. Văzând aceasta, moș Mărian începu să răsufle cu greu și iarăși plecă. Când voi însă a intra după ea în grajd, pasul i se curmă.

„Nu pot și nu pot! Își zise el tremurând în tot trupul și apucând iarăși cuțitul. Una este în lume cu care nu mă pot împăca: e aceasta. ”

Și el rămase încremenit, stând la ușa grajdului, cu ochii mari și aprinși, cu obrajii lipsiți de sânge și cu cuțitul în mâna încleștată.

- Costane, - auzi el - dormi d-ta?!

- Cine-i?

- Eu sunt, Sevasta.

- Sevasta?! Ce e, coconiță? Ce e, pentru Dumnezeu?!

- Știi tu să taci, Costane? Îi zise Sevasta cu glas înăbușit.

- Știu, răspunse Costan.

- Îmi juri tu că nu vei spune nimănui?

- Da, îți jur! Nimănui decât lui nenea Mărian.

-Tocmai lui nu!

- Dar pentru ce?

- Pentru că ai trebui să-i amărăști zilele.

- Eu?! Niciodată! Dar ce voiești?

- Să nu spui că am venit acum la tine.

- Nu spui, grăi Costan.

- Costane! Îți este ție scârbă de mine?

- Mie?! mi-e scârbă?

- Vino cu mine! Îi grăi ea, vino! vino! degrab’! Vino să vorbim.

Auzind aceste, moș Mărian făcu trei pași îndărăt, apoi căzu buiguit la pământ.

Sevasta ieși, fără a-l vedea. Deodată însă, la ușă, ea se opri și-l apucă pe Costan de amândoi umerii.

- Vrei tu - zise ea ca prin vis - să-mi fii mie bărbat?

Costan privi lung în ochii ei aprinși și, sâmțind că ea și-a ieșit din fire, îi răspunse oarecum fricos, dar hotărât:

- Vreau, chiar dacă nu ar fi decât pentru o singură zi, înainte de moartea mea, apoi, fără de voie, o cuprinse cu brațul.

- Dă-mi pace! dă-mi pace! strigă ea dându-l cu brațele bărbate înapoi, apoi se repezi ca o nebună

spre casă.

Când moș Mărian își veni în fire și se ridică de la pământ, nimeni nu se mai vedea.

Picioarele abia îl mai țineau, capul îi erau greu și cuțitul îi căzu din mâna descleștată. El intră încet în grajd, se apropiă de cârlan, îi cuprinse grumazul cu amândouă brațele și rămase plângând ca un copil, iară calul gemea încet de durerea stăpânului său nenorocit.

VIII

Ziua următoare, moș Mărian găsi pe fiică-sa dormind un somn adânc și copilăresc. Încet, pe vârful degetelor, se apropia de pat, dar nu putu să o sărute, cum ar fi voit, ci-i netezi numai părul de pe frunte.

- Iorgule! ah, cât sunt de fericită! șopti ea prin somn.

Bătrânul privi câtăva vreme la fața palidă și liniștită, apoi ieși cu un suspin greu din casă și se așeză la scări.

Soarele era sus când Sevasta s-a ivit la ușă. Văzând pe tatăl său, ea grăbi la dânsul veselă, aproape zburdalnică.

- Te-ai supărat? Îi zise ea, apucându-l de mână și ducându-l în odaie.

- Nu m-am supărat, fata mea, îi răspunse bătrânul; îmi pare bine că ai putut dormi.

Mai mult el nu putu grăi.

- Da! am dormit bine și mă sâmt veselă, zise ea turburată. Dar tu vei fi flămând.

- Nu, am mâncat, zise el așezându-se.

Ochii lor se întâlniră și el nu mai putu vorbi. Ea începu să așeze prin casă, iar el rămase neliniștit pe scaunul său.

- Nu ieși? Îl întrebă ea mai târziu.

- Nu! răspunse el cam silit; nu sunt tocmai bine și cârlanul șchioapătă de un picior.

- Cât e de bine, strigă ea apropiindu-se de dânsul și puindu-i mâna pe umăr. Atunci poți veni cu mine.

- Eu?! cu tine?! Întrebă moș Mărian ridicându-se uimit și îmbucurat. Dar unde?

- La Casandra și la Anica, apoi să ducem florile și porumbelul.

- Bine, fata mea, prea bine! grăi, privind-o cu

ochi înveseliți.

După amiazăzi, moș Mărian ieși cu fiică-sa în oraș.

Niciodată nu s-a sâmțit mai fericit decât în vremea ce străbăteau ulițele unul lângă altul.

El a fost îmbrăcat cămașă curată, pieptarul strâmt, a fost încins șerparul împodobit cu flori de fir, iară ea, de sus până jos, era în negru, numai broboada ce avea era albă. Haina ei și scurteica de pe trup erau croite cu îngrjiire și alipicios, încât la orișice mișcare ochiul parcă vedea străbătând la vedere viața învăluită în ele. Era peste putință ca cineva să treacă pe lângă această pereche de oameni fără ca să-și oprească privirea asupra lor. El - un bătrân cărunt, cu ochii veseli și cu obrajii rumeni, ea - o femeie tânără cu părul negru, cu privirea îngreunată și cu fața albă ca marmura poleită.

Sevasta apucă brațul bătrânului său părinte, se rezemă de dânsul, și astfel, braț de braț, ei își urmară calea până la Casandra, de la ea la Anica și de la Anica la prăvălia unde vindea lucrul mânilor sale. Pretutindenea bătrânul se sâmțea bine văzut și se bucura de buna primire a oamenilor.

În toată vremea, atât Sevasta, cât și moș Mărian erau veseli și vorbăreți.

Îndată însă ce se apropiară de casă, ei începură să fie tăcuți. Pe când sosiră acasă, în odaie era întunerec. Sevasta căzu obosită pe un scaun, iară bătrânul o privi câtăva vreme, apoi se apropiă de dânsa și îi cuprinse grumajii cu brațul.

- Nevinovatul meu copil! zise el cu glas înăbușit.

Sevasta privi înspăimântată în fața lui.

- Mărită-te, Sevastă! grăi el, mărită-te!

Ea se ridică repede și rămase cu privirea ațintită în ochii lui.

- Mărită-te după Costan! zise el fricos aproape înspăimântat de cuvintele ce a rostit.

Sevasta se aruncă cu un țipăt în grumajii lui și

își ascunse fața.

- Iartă-mă, tată! șopti ea. Iartă rușinea ce ți-am făcut.

- Rușine?! rușine?! strigă el înăbușit în sâmțire… Tu mi-ai făcut rușine?!… Și el îi acoperi fața cu sărutări… Nu-mi pasă, urmă el aprins, acum să mor, căci mă tem că nu voi mai ajunge în viață o zi ca aceasta, ori să trăiesc deopotrivă cu lumea, că ziua de astăzi îmi va fi destulă mângâiere pentru întreaga viață… Dar mă tem, Sevastă! mereu sunt îngrijat.

După aceste făcu trei pași până la fereastră, apucă garafa cu rachiu și cu ea în mână se apropiă de fiică-sa.

- Ia! Sevastă! o rugă el, bea! te rog, bea și-mi dă liniștea pe care o aveam.

Sevasta privi câtăva vreme îngrozită la garafă, apoi o luă din mânile tătâne-său și o izbi de pământ, încât ea se sfărâmă în mii de bucăți.

- Acum lasă-mă singură - zise ea ca ieșită din fire - lasă-mă, te rog!

Moș Mărian însă astă dată nu se mai putea gândi să nu supere pe fiică-sa; el rămase ca un stâlp de piatră în mijlocul odăii.

Ea își încleștă mânile în brațele lui.

- Imbrățișează-mă, tată! șopti ea alipindu-se de dânsul… ține-mă ca să nu cad.

El o cuprinse în brațe și o ținu multă vreme stăpânit de durere, iară ea rămase tremurând ca frunza de mesteacăn în brațele lui.

- Mi-am tras seamă cu mine - grăi ea într-un târziu, obosită

- De mult e de când mi-am tras seamă. Bietul Iorgu! nici el nu e mai norocit decât mine… nici el nu-și găsește soț în lumea aceasta. Dar aș voi să-l văd, tată - urmă ea pătimașă - numai să-l văd. A trecut un an de când nu l-am văzut.

- Uită-l, fata mea! Îi zise bătrânul în luptă cu sine.

- Tată! tată! strigă ea încleștându-se cu brațele în

grumajii lui, voiesc să-l văd!

- Stăpânește-te, fata mea! șopti bătrânul, depărtând-o încet și cam rece de la sine. Bea, cum ai băut până acum, pentru ca iar să nu mai dorești a-l vedea. Nu vezi tu că ți s-a turburat sângele și ți-ai ieșit din fire!

Ea își ridică capul și privi la tatăl ei cu îndărătnicie.

- Nu mai voiesc! strigă ea. Tu însuți zici că una singură dată trăiește omul în lume, și nimic nu mă va mai face să mă lipsesc de această una viață.

-Te voi face eu! strigă bătrânul mânios, încât casa începu să răsune! Mai bine te ucid cu mâna mea decât să te văd mai nenorocită decât ești.

Ea căzu în genunchi și îi cuprinse picioarele.

- Tată! aibi îndurare de mine!

- Lasă-mă! lasă-mă! grăi bătrânul, și, desfăcându-se de ea, ieși repede din odaie.

IX

A doua zi era duminecă. Sevasta dori să meargă cu tatăl său la biserică.

Întorcându-se de la biserică, tata și fiica erau triști și tăcuți.

Sevasta se așeză obosită.

- Tată! Începu ea într-un târziu, privind îndelungat în fața lui. Cât ar fi de bine dacă eu aș muri…

- Muri?! Nu! zise moș Mărian înduioșat, apoi se ridică, se apropie de ea și îi netezi părul de pe frunte.

- Uite, — zise ea — mi-e groază când gândesc că sunt tânără și mai pot avea multe zile. Tu, care ești bătrân, mai lesne porți nenorocirile, fiindcă ai mângâierea bătrâneților, și gândul că tot nu vei mai trăi mult te face să nu ții seamă de nenorocirile ce întâmpini.

- Așa-i, fata mea - răspunse bătrânul - bătrânețele sunt un dar neobicinuit, și pentru aceea omul nu cere mult de la ele. Dară tu, care ești tânără, trebuie să aibi nădejdea tinereților.

- Am perdut-o de mult!

- Iarăși o vei găsi.

- Niciodată! răspunse ea. Mă sâmț prea slabă pentru ca să mă cred vrednică de a străbate după gândul meu prin viață. Și apoi, nu ziceai tu însuți că mai bine să mă vezi moartă decât mai nenorocită!

-Am zis, fata mea, - răspunse bătrânul turburat - și să nu fi zis în ceas rău, dar am zis în clipă de nechibzuire.

Câtva timp stătură privindu-se în tăcere.

- O, Doamne! cum aș dori să-l văd! zise ea încet.

- Să-l vezi dar! Da! să-l vezi! răspunse bătrânul, apoi se ridică și ieși.

X

După ce se văzu singur, bătrânul se sâmți mai liniștit.

Toată după-amiază-ziua el a stat retras și cufundat în gânduri. Mai multe ceasuri s-a uitat șezând pe patul său, fără a-și putea da seamă ce a gândit și ce gândește.

Era buiguit, gândurile au fost încetat a se mai schimba în capul lui, sâmțirea i s-a fost tâmpit. Mereu vedea pe fiică-sa îmbrățișând pe iubitul ei, o vedea ieșită din fire, o vedea căzută jertfă slăbiciunii, și altă nimica nu mai putea să vadă. „Dacă ar fi un copil ușor de minte, care își dă seamă și nu se mustră de pasul ce a făcut, își zicea el într-un târziu, dacă ar fi cum poate că era cu zece ani în urmă, când nu suferea să fie mustrată pentru greșeala ce a făcut, dar astăzi… astăzi?! ”…

Ochii bătrânului se împăinjeniră, sângele i se îmbulzi spre cap, nu se mai știa pe sine, era aproape să își iasă din fire.

„Da! grăi el, mai bine să moară!… Nu! urmă el, scrâșnind din dinți. Să nu moară! Și totuși, ar fi mai bine să moară mai devreme decât mai târziu… Ah! Pentru ce nu l-am sfărâmat pe omul acela! Da, să îl fi ucis, și nu ar fi fost om, nu lege, care m-ar fi osândit!… Nu pot! un lucru este în lume cu care nu mă pot împăca: e acesta! ”

El ieși cu pași hotărâți și își luă calea spre odaia fiicei sale. După câțiva pași se întoarse, privi împrejur, apoi începu să caute în toate părțile. În sfârșit, scoase din dosul poliței un cuțit lung ca de două palme și lat ca de două degete. Plăselele de os erau lucii și albe ca de ceară; însuși cuțitul era însă negru, și în tăiș erau două știrbituri. Bătrânul privi câtva timp cuțitul, îl șterse cu aripa sucmanului, apoi îl puse pe masă, mai mult îl

aruncă cu dispreț, se așeză pe pat și rămase pe gânduri.

Iarăși se ridică. Într-un colț era o secure rezemată de perete; o luă și o puse pe masă, apoi ieși și se întoarse cu câteva bucăți de sticlă în mână. După ce le așeză și pe aceste pe masă, luă un toporaș din cui, și, puindu-le pe muchea securii, începu să sfărâme bucățile de sticlă cu muchea toporașului. Era o muncă anevoioasă, dar bătrânul o urma încet până ce văzu sticla sfărâmată ca praful.

Acum el își dezbrăcă sucmanul, îl întinse pe masă, presără praful de sticlă pe colțul unui pulpan, apoi apucă cuțitul, ținând cu dreapta plăselele, iară cu stânga apăsând asupra tinghilei și astfel începu să-l frece pe sucmanul plin de praf aspru.

Din ce în ce cuțitul se curăți… În sfârșit, nu mai rămăsese nici o vrâstă întunecoasă pe el. Bătrânul îl privi mulțumit, îl mai frecă de câteva ori de mânecă, apoi luă o cute și începu să-i scoată știrbiturile și să-i îndrepteze ascuțișul.

În toată vremea aceasta el era liniștit și părea a nu gândi decât la lucrul său. Când cuțitul fu ascuțit, după ce îl mai polei câtva timp de dunga mesei, îl privi încă o dată mulțumit, îl puse pe masă, își scutură sucmanul și îl îmbrăcă.

În clipa aceasta intră Sevasta. Săcurea, toporașul și cuțitul sclipitor erau pe masă.

Ochii ei se opriră asupra lor.

- N-aveam ce face - grăi bătrânul cu un zâmbet amarnic - și m-am pus să mai îndreptez cuțitul ăsta.

- Dar cât de frumos e! grăi Sevasta, apucându-l în mână și dezmerdându-și degetele cu el.

Pe moș Mărian îl trecură fiorii. El îi luă cuțitul din mâni și îl puse în dosul poliței, de unde l-a fost luat.

- Așa! zise el, asta s-a făcut! Dumineca viitoare o să mă pun și la toporaș.

El puse toporașul în cui, securea în colț, adună fărămiturile de sticlă și le aruncă afară, apoi se întoarse la fiică-sa.

Intrând, mai mult căzu decât se așeză pe patul de alăturea. Sevasta se puse lângă dânsul, puse iar capul pe umărul lui, apoi își ridică ochii și îi privi în față.

- Ești trist, tată! șopti ea.

- Nu sunt, draga mea!

- Ești trist, zise ea. De câteva zile ai suferit mai mult decât întreaga ta viață… Vezi! eu mult te-am amărât. Iartă-mă, tată! Așa-i că mă ierți! ?

El nu îi răspunse nimic, dar ea își putea tălmăci răspunsul din ochii lui.

- Aide, Sevastă, du-te sus! Îi zise el ridicându-se. Se întunecă și eu mai am să merg undeva astăzi. Mă voi întoarce cam târziu… Du-te sus, căci eu mă duc să dau cârlanul în grija lui Costan.

Ea plecă încet, iară moș Mărian rămase privind îndelung în urma ei.

XI

Costan ședea în grajdul întunecos. Când auzi pașii bătrânului, se ridică și plecă spre ușă.

- Costane! Își zise moș Mărian așezat, să te duci să-mi aduci rachiu.

- Pentru ce, moș Măriane! Îl întrebă Costan în îndoială.

- Nu întreba pentru ce, ci îți ia bani și te du.

- Mă duc! zise Costan, apoi se întoarse în grajd, luă o garafă și plecă.

Moș Mărian plecă și el în urma lui până la poartă, aici apoi se opri și îl aștептă.

- Costane! grăi el, când îl văzu întorcându-se, pune garafa jos, apoi vino și-mi ajută să închidem poarta.

Costan puse garafa lângă stâlp, apoi amândoi se apucară de poarta ruginită în țâțâni și după câteva opintiri o închiseră.

Săvârșind acest lucru, ei se duseră în grajd.

- Dacă beau, mi se dezleagă limba și-mi perd cumpătul. Și adeseori e bine să vorbim și să fim mai puțin cumpătați.

- Așa o fi, moș Măriane! răspunse Costan neliniștit.

- Dar am să te rog un lucru mare, urmă bătrânul cu răceală.

- Oricât de mare!

- Un lucru pe care e pusă viața.

- Da! moș Măriane! grăi Costan apropiindu-se de dânsul.

- Cunoști pe coconul Iorgu?

- Iorgu Stroienescu? Căpitanul Stroienescu? Nu-l cunosc. Dar îi știu casa.

- Pe calea Herestrăului?

- Da, moș Măriane.

- Sâmți tu în tine destulă vârtute să mi-l aduci

aici?

- Cum să-l aduc?

- Să-i spui că îl roagă Sevasta să vie la ea, acum, numaidecât, că eu nu sunt acasă și nici nu viu, și că nu dorm în casă cu ea… N-aibi grijă, că îl va primi mai drăgăstos decât pe tine.

Costan stete încremenit.

- Îl aduc, moș Mâriane! chiar dacă ar trebui să-l aduc în brațe.

- Dar te sâmți tu vrednic a i le spune toate aceste?

- O! Doamne! Doamne! moș Mariane! zise Costan înăbușit, lasă-l pe mâna mea.

- Dar dacă n-ar voi să vie?

- Grija mea de dânsul. Vine! Îi știu eu pe coconii ăștia, le știu felul, le cunosc graiul.

- Ascultă, Costane, îi zise bătrânul așezat. Dacă n-ar voi să vie, te întoarce și te du la fiică-mea, îi spune că din întâmplare te-ai întâlnit cu el, că ți-a spus c-ar veni, dac-ar vedea ceva de la mâna ei…

- Înțeleg, moș Măriane! grăi Costan, plecând. Grija mea de lucrul ăsta.

Bătrânul privi puțin în urma lui, apoi se opri la ușa grajdului. Numai acum sâmțea din tot adinsul greutatea faptei la care se pregătea. Și era hotărât la ea.

El intră în grajd cu un suspin greu.

Cârlanul începu să necheze încet printre dinți, își întoarse apoi capul spre stăpânul său și bătrânul văzu strălucirea gălbie a ochilor lui mari.

- Cârlane! zise el. Și în acest singur cuvânt era cuprinsă toată durerea lui.

Calul se smânci de la grajd, se întoarse înapoi și, dându-și capul în pământ, își alipi grumajii de stăpânul său.

Moș Mărian se cutremură. Își aduse aminte noaptea de mai odinioară, când sta ținând cuțitul în mâna încleștată, în vreme ce fiică-sa vorbea cu Costan; se văzu plângând ca și atunci, pe grumajii calului, prea slab spre a putea cumpăta pe fiică-sa

în o clipă de izbucnire pătimașe.

- Nu se poate! strigă el îngrozit. Eu nu-l pot ucide! Să fie voința Tatălui.

Și grăind aceste, se repezi ca un nebun în urma lui Costan. XII

Sosind la uliță, moș Mărian se gândi puțin, apoi apucă cea mai scurtă cale. Din uliță în uliță, el străbătea ca și când ar fi gonit ori ar goni pe cineva de moarte. I-a fiește care pas deznădăjduirea lui creștea; la fiește care cotitură el își iuțea pasul.

În sfârșit, sosi la casa lui Iorgu fără să fi ajuns pe Costan. A intrat? N-a sosit încă?… A făcut ceva? N-a făcut nimic?… El privi împrejur și văzu mai întâi prin întunerec, apoi în lumina unui felinar pe Costan.

- Ce-i? moș Măriane, ce-i? Îl întrebă Costan înspăimântat.

- E bine! zise bătrânul. Lasă pe căpitanul. Mâne să-ți pui calul la căruță și să te întorci acasă.

-Eu?

- Tu, Costane!

- Pentru ce, moș Măriane?

- Nu întreba! Îi zise bătrânul mâhnit. Fă cum îți zic.

- Da! moș Măriane! răspunse fiăcăul, apoi rămase privind în urma bătrânului. XIII

Întorcându-se, moș Mărian străbătea din uliță în uliță cu aceeași iuțeală cu care a venit. Cuprins de neastâmpăr, de îngrijare, de frica unei nenorociri nehotărâte, el grăbea și tot mai mult grăbea spre casă. Să vadă pe fiică-sa, să-i spuie singur nu știa ce, să plângă în tăcere, și iarăși temându-se de năvala patimilor lui.

Cuțitul, pe care l-a fost ascuțit astăzi, mereu îi sclipea în ochi și mereu se temea că ea, în clipa unei izbucniri, va putea să-l apuce în mână.

Sosind acasă, grăbi spre ușa fiicei sale. Era încuiată. El ascultă și nu auzi răsuflarea ei. Apucă încuietoarea și făcu zgomot.

În casă nu se mișca nimic. Acum văzu raza de

lumină străbătând prin gaura cheii. Sângele i se ridică în cap și cu o mișcare repede apucă securea din apropiere, o ridică, apoi strigă:

- Sevasta!… Deschide, Sevasta!

El bătu tare în ușă. Nici un răspuns.

Ca ieșit din fire, izbi muchea securii în zăvor, încât ușa se deschise departe înaintea lui.

Securea îi căzu din mână, și el rămase încremenit în prag.

În mijlocul odăii, Sevasta zăcea întinsă pe spate. Cuțitul ascuțit de către tatăl său era încă în mâna ei încleștată, sângele curs din pieptul ei dezvelit aburea încă în răceala iernatică; dar sânul nu se mai mișca, răsuflarea i-a fost încetat.

Fără mișcare o privi bătrânul ei părinte, fără suspin, fără un singur glas de durere. Ca deșteptat apoi din somn, el se mișcă, închise ușa, se apropie și îngenunchiă lângă dânsa.

„Moartă! Moartă! grăi el râzând. Ucisă de mâna sa, cu cuțitul pregătit de mine! Moartă! Sevasta! copilul meu nevinovat! ”

El îi luă cuțitul din mână și tăiă cu el cămașa de pe trupul moartei. După aceea se ridică, aduse vasul cu apă rece și începu să-i spele rana și trupul de sânge. Săvârșindu-le aceste, o șterse pe trup, o luă în brațe și o puse în patul așternut. În urmă deschise dulapul, scoase o cămașă curată, îi tăie spatele, o îmbrăcă cu ea, îi despleti părul, apoi se așeză liniștit la picioarele ei și rămase privind-o în tăcere.

Peste câtăva vreme, bătrânul se ridică, îi sărută fruntea, ochii, buzele, rana din preajma inimii și picioarele, apoi căzu în genunchi, își făcu cruce și zise Tatăl nostru.

Când se îndreptă în picioare, fața lui era aspră și hotărâtă.

El ieși din casă și peste puțin se întoarse cu un braț de lemne, pe care îl așeză încet subt pat. Apoi aduse al doilea braț și-l așeză și pe acela, luă cuțitul, rase sângele de pe podele și aruncă

răsăturile în apropierea lemnelor.

După aceste el ieși, închise ușa în urma sa și se duse în cuhnie. Lada împodobită cu flori tăiate în lemn era la capătul patului; el o ridică în spate, o duse și o așeză în mijlocul curții. Acum privi împregiur. Era pustiu.

Moș Mărian se întoarse în casă.

În toată vremea de când a fost luat cuțitul din mâna fiicei sale moarte, el era cuprins de adâncă durere, dar liniștit și senin. Acum începu să plângă amarnic. Și iarăși căzu asupra moartei și o cuprinse în brațele sale.

A fost trecut miezul nopții când moș Mărian se ridică, luă lampa și o răsturnă pe patul în care zăcea moarta.

Patul începu să ardă. El luă focul în mână și îl aruncă în toate părțile, încât deodată întreaga odaie se aprinse.

După aceste ieși, se duse încet afară, coborî treptele și, ajuns în mijlocul curții, se așeză pe lada sa, privind îngrijat la răspândirea focului.

Peste puțină vreme, flăcările începură să iasă pe ferestre, acoperământul arunca scântei și din ce în ce focul se răspândi peste casa întreagă.

Pe când lumea înspăimântată veni să aducă ajutor, moș Mărian ședea pe ladă, jălind patruzeci și unu de ani din viața sa.

După trei zile ieșea din București o căruță cu un cal. Un bătrân liniștit, nepăsător și senin la față, șezând pe o ladă împodobită cu flori tăiate în lemn, ținea frânele și își lăsa cârlanul în draga lui voie.

Și mâna moș Mărian fără ca să mai privească înapoi.

Table of Contents

II
I
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI

Table of Contents

II	2
I	5
III	7
IV	10
V	12
VI	21
VII	24
VIII	28
IX	32
X	34
XI	37